

Jak s přípravky na ochranu rostlin

Oblast nakládání s přípravky na ochranu rostlin (dále jen „POR“) je jednou z činností, která je spojena s řadou povinností a požadavků, jež je nutné dodržovat, aby nedošlo k ohrožení zdraví lidí, suchozemských obratlovců, zdrojů pitné vody, včel, vodních a dalších necílových organismů. Nakládání s POR může mít, při nerespektování údajů uvedených v návodu k použití, negativní dopad na zdraví nejen obsluhy profesionálního zařízení pro aplikaci POR, ale také na zdraví lidí v oblastech využívaných širokou veřejností a zranitelnými skupinami obyvatel sousedících s ošetřovaným pozemkem.

Oblasti využívané širokou veřejností se v zemědělské krajině vyskytují ve větší míře než v minulosti (budování nových cyklostezek atd.), a proto je třeba výběru POR a povětrnostním podmínkám při jejich aplikaci (rychlost a směr větru) věnovat pozornost.

V posledních patnácti letech jsou nejen požadavky na používání POR, ale i další požadavky týkající se hospodaření na zemědělské půdě předmětem kontrol zejména u žadatelů o dotace. Kontrolami u vybraného vzorku žadatelů o dotace je ověřováno jejich plnění, neboť jsou podmínkou pro vyplácení dotací Státním zemědělským intervenčním fondem. Princip výběru subjektů ke kontrole a velikost vzorku je stanovena v článku 83 nařízení Evropského parlamentu a Rady 2021/2116, v platném znění.

Rozsah požadavků se v průběhu času měnil a vycházel z evropských právních předpisů, jenž se týkají všech členských států Evropské unie. Z pohledu vývoje lze konstatovat, že za oblast nakládání s POR byly v období 2010 až 2022 podmínkou pro poskytnutí přímých plateb pouze požadavky pro používání POR (2010 až 2016: požadavky

SMR 9, 2017 až 2022: požadavky PPH 10).

V novém období „Společné zemědělské politiky“, tj. od roku 2023, jsou u žadatelů o přímé platby kromě požadavků pro používání POR (PPH 7), kontrolovány i další požadavky, a to požadavky na skladování POR, nakládání s POR odborně způsobilou fyzickou osobou a používání profesionálního zařízení pro aplikaci POR (PPH 8). Některé požadavky PPH 8 byly do roku 2022 podmínkou pro poskytování dotací v rámci agroenvironmentálně-klimatických opatření. Všechny požadavky PPH 7 a PPH 8 byly ze strany ÚKZÚZ u profesionálních uživatelů POR kontrolovány již před rokem 2023. Podrobnější informace lze získat na webových stránkách EAGRI/DOTACE/STRATEGICKÝ PLÁN SZP 2023–2027/PODMÍNĚNOST.

Povinnosti pro nakládání s POR

Povinnosti pro nakládání s POR je nutné dodržovat jak žadateli, tak nežadateli o dotace, neboť se jedná o nebezpečné látky a v důsledku nedodržení pokynů na etiketě POR a v právních předpisech může dojít k ohrožení zdra-



Aplikace POR ve vinohradu sousedícího s naučnou stezkou využívanou širokou veřejností a zranitelnými skupinami obyvatel
Foto Andrea Blažková

ví lidí a životního prostředí. Např. opakované nedodržování pokynů k ochraně vodních zdrojů uvedených na etiketě POR na konkrétním pozemku má za následek akumulaci použitých POR v půdě včetně produktů rozpadu a následné vyplavování do vodních zdrojů, které jsou využívány k lidské spotřebě v daném území, a to v závislosti na typu účinné látky v řádech i několika let. Na základě výsledků monitoringu reziduí POR ve vodě, tzn. při překročení limitů těchto látek, jsou správci vodních zdrojů nuceni využívat speciální zařízení na úpravu vody, čímž dochází ke zvyšování nákladů. To se následně promítá do zvýšení ceny pitné vody pro oby-

vatele, mezi nimiž jsou i uživatelé POR, kteří v daném území nejen podnikají, ale mají zde i trvalé bydliště.

Kontroly

ÚKZÚZ v roce 2023 realizoval celkem 1609 kontrol nakládání s POR u 829 subjektů. Z celkového počtu tvořilo přibližně:

- 61 % kontrol u žadatelů o dotace, kde ÚKZÚZ ověřoval dodržování podmínek nezbytných k vyplácení podpory,
- 18 % kontrol u ostatních kategorií subjektů, které nakládají s POR, neboť podle nařízení o úředních kontrolách mají členské státy EU povinnost kontrolovat všechny kategorie profesionálních uživatelů POR, kteří po-

užívají POR v zemědělství, lesnictví a v dalších odvětvích,

- 7 % kontrol dodržování podmínek stanovených v nařízení ÚKZÚZ vydaného v případě mimořádného stavu v ochraně rostlin v souvislosti s přemnožením hraboše polního (Stutox II, Ratron GW),
- 7 % kontrol dodržování podmínek stanovených v nařízení ÚKZÚZ vydaného v případě mimořádného stavu v ochraně rostlin (Reglone),
- 7 % ostatních národních kontrol (kontroly zařízení při aplikaci POR s odběry vzorků, kontroly vzdělávacích zařízení pověřených MZe k vydávání osvědčení I. a II. stupně odborné způsobilosti osob pro nakládání s POR a mimořádné neplánované kontroly).

Porušení požadavků pro nakládání s POR

V roce 2023 bylo zjištěno porušení požadavků pro nakládání s POR u 1,2 % kontrol.

Mezi nejčastější závady, které byly zjištěny při kontrolách národních a kontrolách podmíněnosti, patřilo:

- použití nepovoleného POR,
- použití POR mimo povolený rozsah použití (např. použití

POR do nepovolené plodiny ozimé tritikale, ozimé žito),- nedodržení požadavků při použití přípravku se stejnou účinnou látkou na stejném pozemku (POR s účinnou látkou terbutylazin, S-metolachlor, tebuconazole),
- použití a skladování „přípravků pro profesionální uživatele“ získaných od neregistrovaného distributora.*

*Od roku 2023 se jedná o nové minimální požadavky pro použití POR, jejichž dodržení se týká žadatelů o agroenvironmentálně-klimatická opatření, žadatelů o celofaremní ekoplatbu i žadatelů o poskytnutí dotace v rámci opatření ekologické zemědělství (EZ), pokud žadatelé o EZ používají POR povolené v ekologickém zemědělství. V této souvislosti je třeba pamatovat na to, že subjekt podnikající na území České republiky, od něhož získá uživatel pozemku POR pro profesionální uživatele, musí být zaregistrován v „Registru distributorů POR“, jelikož se jedná o uvádění POR na trh. Registr distributorů POR je k dispozici na webových stránkách ÚKZÚZ.

(Pokračování na str. 30)

Jak s přípravky ...

(Dokončení ze str. 29)

Příklad: Pokud první subjekt nakoupí POR a přefakturuje POR druhému, který POR použije, dojde tím k uvedení POR na trh a na první subjekt se již vztahuje povinnost registrace jako distributor POR. Pokud by první subjekt poskytl službu z hlediska aplikace POR, tzn. POR na svoje IČO nakoupí a na objednávku druhého subjektu (jiné IČO) použije na jeho pozemcích, tak se nejedná o uvádění na trh, ale poskytnutí služby ve formě aplikace POR nákupem prvním subjektem (zhotovitelem).

Desatero zásad

Desatero zásad, jak předcházet pochybením v souvislosti s používáním přípravků na ochranu rostlin:

1. Při výběru POR je třeba zohlednit předchozí aplikace POR se stejnou účinnou látkou na stejném pozemku s ohledem na ochranu podzemní vody.

2. Ověřit si, zda POR, který hodláte použít, je povolen ÚKZÚZ k uvádění na trh a používání, a to před jeho nákupem a vlastním použitím (včetně POR ve skladu) s využitím Registru POR na webových stránkách ÚKZÚZ (Vyhledávání v registru – Registr přípravků na ochranu rostlin (eagri.cz)).

Zkontrolovat, zda není k „šarži“ POR vydáno nařízení ÚKZÚZ o mimořádných rostlinolékařských opatřeních, kterým je zakázáno uvádění na trh a používání [přehled nařízení je k dispozici v Registru POR na webových stránkách ÚKZÚZ/ /Opatření ÚKZÚZ (omezení a zákazy) Vyhledávání v registru přípravků (eagri.cz)].

V případě zájmu koupit a použít v rámci podnikání POR z jiného členského státu EU, je nutné si předem vyřídit povolení ÚKZÚZ k souběžnému dovozu přípravku pro vlastní potřebu. Žádost vyřizuje Odbor POR v rámci ÚKZÚZ v Brně. Bližší informace jsou na webových stránkách ÚKZÚZ/PŘÍPRAVKY/POVOLOVÁNÍ PŘÍPRAVKŮ/SOUBĚŽNÝ OBCHOD.

Výjimkou jsou případy, kdy ÚKZÚZ vydal nařízení, kterým „povolil POR pro vlastní potřebu formou vzájemného uznání“, kdy je možné na základě tohoto nařízení ÚKZÚZ dovážet POR z členského státu EU uvedeného v tomto nařízení do ČR a použít pro vlastní potřebu subjektem v ČR. POR povolené formou vzájemného uznání pro vlastní potřebu lze vyhledat v Registru POR na webových stránkách ÚKZÚZ po výběru z nabídky Status povolení – viz obrázek A.

3. Ověřit si údaje v dodacím listu, popř. na faktuře s ohledem na dodaný POR (obchodní název POR, číslo šarže, datum expirace, dodané množství), zkontrolovat označení a balení POR. V případě zjištěných nesrovnalostí v dokladech o prodeji, pochybností o úplnosti označení POR s ohledem na údaje v Registru POR, před vlastním použitím POR reklamovat u dodavatele POR a poslat podnět k prošetření na ÚKZÚZ. V případě chybného označení POR z hlediska jeho omezení použití, např. vylouče-

ní z použití v II. stupni ochranného pásma vodního zdroje, tzn. pokud by na obalu POR nebyla uvedena věta k ochraně zdrojů pitné vody, i když podle Registru POR byla POR přidělena (absence omezujících vět), mohlo by použití takového POR na pozemku v II. stupni OPVZ ohrozit jakost a zdravotní nezávadnost zdroje pitné vody.

Oddělení kontroly zemědělských vstupů).

5. Před plánovanou leteckou aplikací POR je nutné požádat ÚKZÚZ o schválení letecké aplikace POR. Podrobnější informace k povolování letecké aplikace POR včetně vydaných rozhodnutí o schválení letecké aplikace POR lze najít na webových stránkách ÚKZÚZ pod odkazem „Přípravky na ochranu

– Přípravek je vyloučen z použití v ochranném pásmu II. stupně zdrojů povrchové vody;

– Přípravek je vyloučen z použití v ochranném pásmu II. stupně zdrojů podzemní vody;

– Přípravek je vyloučen z použití v ochranném pásmu II. stupně zdrojů podzemních a povrchových vod.

K vyhledávání POR lze využít Registr POR, kde lze po zaškrtnutí ve „Výběru z předdefinovaných filtrů“ vyhledat POR z hlediska rizika pro zdroje pitné vody – viz obr. B – Vyhledávání v registru přípravků (eagri.cz)

Vyhledávání v registru přípravků

Zadejte kritéria dotazu, např. název přípravku na ochranu rostlin (POR) a plodinu, nebo výběrem z nabídky Režim výrobku za účelem vyhledání POR povolených ÚKZÚZ nebo pomocných prostředků na ochranu rostlin (PP) povolených ÚKZÚZ nebo vzájemně uznaných PP ohlášených distributory nebo základní látky. Vyhledávací kritéria jsou nepovinná. Pro výpis všech výrobků (POR, PP, základních látek) stiskněte tlačítko vyhledat.

Obchodní název:	
Režim výrobku:	vše
Evidenční číslo:	
Držitel povolení:	
Škodlivý organismus, jiný účel použití:	
Plodina, oblast použití:	
Skupina plodin:	vše
Výběr dle omezení pro použití:	☐ Nepoužito ☐ Výběr z předdefinovaných filtrů ☐ Výběr ze všech hodnocených údajů
Aktuální stav rozhodnutí:	vše
Moření osiva:	vše
Biologická funkce:	vše
Název účinné látky:	
Skupina účinné látky:	
Méně vyhledávacích kritérií	☐
Souběžný obchod:	vše
Obchodní název POR ve státě původu (stát původu):	
Určeno pro ekolog. zemědělství:	vše
Druh balení:	vše
Letecká aplikace:	vše
Status povolení:	Vzájemné uznání menšinového použití pro vlastní
Kategorie uživatelů:	vše

Obr. A – Vyhledávání přípravků v Registru POR na webových stránkách ÚKZÚZ

4. Ověřit si, zda je POR povolen k aplikaci do dané plodiny, kterou hodláte tímto POR ošetřit (podle Registru přípravků na ochranu rostlin), tzn. zajištění použití POR v souladu s označením uvedeným na obalu, etiketě, popř. nařízením ÚKZÚZ o rozšířeném povolení na menšinová použití nebo nařízením ÚKZÚZ vydaným v případě mimořádných stavů v ochraně rostlin (např. povolení přípravku Stutox II, Ratron GW na výjimku po dobu 120 dnů ve zvýšené dávce do nor). V návaznosti na statistiku porušených požadavků doporučujeme ověřit před aplikací údaje uvedené na etiketě POR v on-line Registru POR

roztlin – Povolování přípravků – Letecká aplikace“. Povolení letecké aplikace není vyžadováno pro pomocné prostředky na ochranu rostlin, jako jsou bio-agens.

6. Před vlastní aplikací ověřit, zda se užívané pozemky nacházejí v ochranném pásmu vodních zdrojů (OPVZ nebo PHO), aby mohl být na základě toho vybrán POR, který nemá omezení z hlediska použití v těchto pásmech. Důležité je také vybrat POR za účelem aplikace na pozemku v II. stupni ochranného pásma vodních zdrojů podle toho, zda se jedná o podzemní nebo povrchový zdroj vody. K tomu lze využít také on-line

Na pozemku, který se nachází v II. stupni ochranného pásma povrchového zdroje vody, nesmí být použity „přípravky vyloučené z použití v ochranném pásmu II. stupně zdrojů povrchových vod“ a „přípravky vyloučené z použití v ochranném pásmu II. stupně zdrojů podzemních a povrchových vod“.

Na pozemku, který se nachází v II. stupni ochranného pásma podzemního zdroje vody, nesmí být použity „přípravky vyloučené z použití v ochranném pásmu II. stupně zdrojů podzemních vod“ a „přípravky vyloučené z použití v ochranném pásmu II. stupně zdrojů podzemních a povrchových vod“.

Výběr z předdefinovaných filtrů

Vodní zdroje – OPVZ podzemních a povrchových vod

☒	Přípravek je vyloučen z ochranného pásma podzemních a povrchových vod.
☒	Přípravek je vyloučen z ochranného pásma povrchových vod.
☒	Přípravek je vyloučen z ochranného pásma podzemních vod.
☐	Přípravek není vyloučen z ochranného pásma podzemních a/nebo povrchových vod.
☐	Nezařazeno (Přípravek nebyl hodnocen s ohledem na ochranu zdrojů pitných vod).

Obr. B – Vyhledávání přípravků v Registru POR na webových stránkách ÚKZÚZ – Výběr z předdefinovaných filtrů – hledisko rizika pro zdroje pitné vody

na webových stránkách ÚKZÚZ a v případě nesrovnalostí se obrátit na pracovníka místně příslušného pracoviště ÚKZÚZ – Oddělení kontroly zemědělských vstupů (kontakty jsou uvedeny na webových stránkách ÚKZÚZ – KONTAKTY/ORGANIZACE/ODBOR KONTROLY ZEMĚDĚLSKÝCH VSTUPŮ/

registr přípravků na webu ÚKZÚZ, kde lze ověřit před použitím POR jeho omezení – tj. zda je vyloučen z použití POR v II. stupni OPVZ, a porovnat to s údaji na etiketě.

Na etiketách přípravků je vyloučení POR z použití v ochranných pásmech uvedeno následovně:

7. Při aplikaci dodržovat pokyny uvedené na označení POR, v nařízení ÚKZÚZ o rozšíření povolení pro menšinová použití a v nařízení ÚKZÚZ vydaném v případě mimořádných stavů při ochraně rostlin, a to zejména z hlediska nepřekročení maximálních povolených dávek pro daný účel použití a provést apli-

kaci POR tak, aby nebyly zasaženy rostliny mimo cílovou plochu, na níž se provádí aplikace.

V žádném právním předpisu (evropském, ani národním) upravujícím oblast používání POR není stanovena tolerance při aplikaci POR z hlediska překročení maximální povolené dávky. Tzn. že nelze tolerovat překročení maximální povolené dávky. Vzhledem k tomu, že jsou POR v rámci povolovacího řízení vyhodnoceny z hlediska limitů reziduí v max. dávce, způsobuje překročení max. povolené dávky ohrožení zdraví lidí, zvířat a životního prostředí (překročená dávka neodpovídá původně stanovené ochranné lhůtě – od aplikace do sklizně).

8. Dodržovat další povinnosti dané zákonem o rostlinolékařské péči:

– používat k aplikaci POR v rámci podnikání profesionální zařízení pro aplikaci POR, které bylo podrobeno kontrolnímu testování (tzn. má v době aplikace přípravku na ochranu rostlin platné osvědčení o funkční způsobilosti, popř. u nově pořízených zařízení bylo podrobeno prvnímu kontrolnímu testování do tří let od uvedení do provozu);

– udržívat zařízení v dobrém provozně technickém stavu a pravidelně provádět seřízení stroje pro zajištění jeho optimální funkce i v období mezi kontrolními testováními;

– dodržovat postupy při přípravě aplikační kapaliny a čištění profesionálního zařízení po aplikaci POR podle požadavků stanovených v příloze č. 3 vyhlášky č. 207/2012 Sb. a pokyny uvedené na etiketě POR.

9. Mít nakládání s POR (skladování a používání) zabezpečeno odborně způsobilou fyzickou osobou podle § 86 zákona o rostlinolékařské péči. Tzn. mít pro nakládání s POR v rámci podnikání fyzickou osobu, jež je držitelem osvědčení druhého stupně, popř. třetího stupně. Pokud aplikaci neprovádí osoba s osvědčením II. nebo III. stupně, musí mít subjekt fyzickou osobu, která je držitelem osvědčení I. stupně.

10. Dodržet opatření minimalizující rizika úhynu včel, suchozemských obratlovců a dalších necílových organismů uvedené na etiketě POR, v nařízení ÚKZÚZ a stanovené zákonem o rostlinolékařské péči a vyhláškou č. 327/2012 Sb., o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin, ve znění pozdějších předpisů (dále jen vyhláška č. 327/2012 Sb.), tj.:

– dodržet požadavky na ochranu včel při použití přípravků označených podle rozhodnutí o povolení jako nebezpečné nebo zvláště nebezpečné pro včely, směsí přípravků, nebo směsí POR s pomocným prostředkem nebo hnojivem, včetně intervalu mezi aplikacemi podle § 5a vyhlášky č. 327/2012 Sb.;

– nejpozději dva dny před provedením aplikace POR označených jako nebezpečné nebo zvláště nebezpečné pro včely má uživatel pozemku povinnost oznámit záměr chovatelům včel, jejichž adresa elektronické pošty (e-mail) je uvedena v LPIS (po kliknutí na DPB – záložka „Včely v okolí“ – seznam chovatelů včel v okruhu 2 km, kteří mají uveden e-mail).

Pokud směs neobsahuje žádný POR nebezpečný nebo zvláště

nebezpečný pro včely, oznamovací povinnost se na tuto směs nevztahuje, ale je nutné při aplikaci této směsi, která se stává nebezpečnou pro včely, dodržet opatření jako při aplikaci přípravku nebezpečného pro včely.

Tzn. aplikovat tuto směs nebo POR nebezpečný pro včely na „porost navštěvovaný včelami“ po ukončení denního letu včel, nejpozději do 23. hodiny příslušného dne.

Pokud se v okolí pozemku nacházejí kvetoucí stromy, keře a další kvetoucí porosty, musí být přípravek nebezpečný nebo zvláště nebezpečný pro včely v době, kdy včely létají, aplikován v takové vzdálenosti, aby na ně přípravek nedopadl, a to s přihlédnutím k síle a směru větru a použitému zařízení pro aplikaci POR. Toto platí i při seti osiva namořeného POR nebezpečným nebo zvláště nebezpečným pro včely.

Přípravek „zvláště nebezpečný pro včely“ při použití samostatně nebo ve směsi dvou POR, kdy minimálně jeden přípravek ve směsi je označen jako nebezpečný pro včely, nesmí být aplikován na „porost navštěvovaný včelami, na stromy a keře v květu, při výskytu medovice a mimokvětinného nektaru, které navštěvují včely“.

– u POR aplikovaného ve formě granulí, určeného pro hubení hlodavců (rodenticidů) a pro hubení slimáků a plžů (molluskocidů) zajistit

a) aplikování přípravku takovým způsobem, aby nedocházelo na povrchu půdy k tvorbě shluků nebo hromádek granulí, a

b) neprodlené odstranění přípravku z povrchu půdy nebo překrytí vrstvou zeminy, v případě jeho rozsypání nebo nedodržení požadavku podle písmene a).

– nejpozději tři dny před zahájením aplikace rodenticidů na všech pozemcích má uživatel pozemku povinnost oznámit tento záměr ÚKZÚZ,

– používat POR v souladu s pokyny na ochranu vodních organismů, tj. dodržet ochranné vzdálenosti od útvaru povrchové vody bez aplikace POR uvedené na etiketě POR, v nařízení ÚKZÚZ o rozšířeném povolení na menšinová použití nebo nařízení ÚKZÚZ pro případy mimořádných stavů v ochraně rostlin [s využitím „Výkladu údajů na etiketách POR“ zveřejněném na webových stránkách ÚKZÚZ/ /Přípravky – Výklad údajů na etiketách přípravků na ochranu rostlin | ÚKZÚZ (eagri.cz)].

Dotazy veřejnosti

V posledních letech sledujeme větší počet dotazů veřejnosti, jejichž pozemky sousedí se zemědělskými, kde je prováděna aplikace POR, a na to navazující řešení podnětů v souvislosti s podezřením, že došlo při aplikaci POR k zasažení necílové plochy.

Za účelem ochrany zdraví lidí a zvířat je důležité provádět aplikace POR na pozemcích, které sousedí s oblastmi využívanými zranitelnými skupinami obyvatel nebo široké veřejnosti za optimálních povětrnostních podmínek a při dodržení omezení stanovených na etiketě a v zákonu o rostlinolékařské péči, aby nedošlo k zasažení těchto ploch.

Ing. Andrea Blažková
Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Brno